

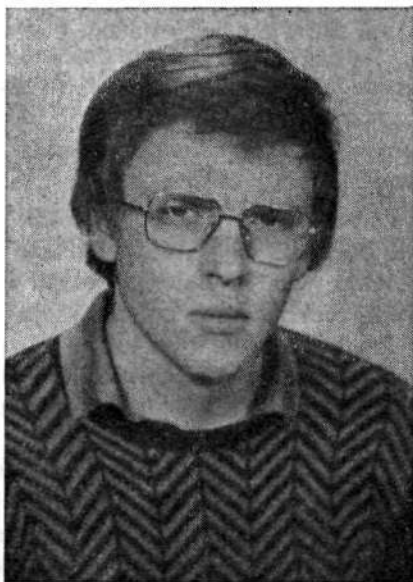
Katajnski — je bilo neprimerljivo drugačno: večje, lepše, popolnejše! Sprva se je spraševal, čemu mu ni bilo dano, da bi v enaindvajsetih porabljenih letih dosegel ta ideal, potem je nenadoma ugotovil, da ga je pravzaprav dosegel. Ta slika je vendar neizpodbiten dokaz o tem. In zopet mu ni bilo po volji. Kajti končno se je počutil nekako odveč.

O razmišljanju in bingljanju

Viktor Katajnski si je nataknil zanko in si nekaj časa prizadeval, da bi spodnesel pločevinasto kanto za smeti. Bal se je namreč samo stopiti z nje, kajti pravijo, da v sili še vrag išče oporo. Končno mu je uspelo — zabobnelo je in ga še tisti hip stisnilo. Ker je vedel, da so naslednji trenutki vse, kar mu je ostalo od življenja, je krčevito poskušal pomisliti na kaj pomembnega, toda ves čas, ko je takole brez sape bingljal z lipe na glavnem trgu, ga ni prešinila niti ena sama misel. Kot da se mu je že pred smrtjo nekje za zmeraj zataknilo.

Kar je videl, ko ga je zvijalo, je bilo mokro, lesketajoče se betonsko cestišče, zlizani prehod za pešce, spodnji del puste izložbe mestnega slaščičarja, velikanska zaklenjena vrata, ki so zapirala pot na neko dvorišče, ozko okence v sivem zidovju in . . . Mimo je prihajal deček, ki je pred slaščicami v izložbi zastal v koraku in se ni nikoli več premaknil.

V Dolencih, 1984

Vlado
Žabot

Noč pred Florijanovim

Ob ognju na jasi so ždeli neki ljudje — čisto mirno, molče in zrlji v tla. Čudno tuji so bili videti, skoraj beli v obraz, kakor bi bili prišli od nekod daleč, bos, ogrnjeni v konjske odeje, slokih životov, vdratih oči . . . in iskre so se dvigale v noč — druga za drugo, pognal se jih je cel roj, zasukljale so se, zadržtele za trenutek, potem so se zopet, kot bi se tihotapile, dvigale le majhne, slabotne in osamljene, niso poletele visoko, tudi sukljale se niso, kakor da bi izmučene čakale, da minejo —

— tu in tam je poletela velika, svetla, v visokem skrivenčenem loku . . . in

so minevale in so tonile, nobena se ni ustavila, nobena ni obvisela sredi noči.

Plamen je dremavo trajal in med drevjem se je razlivalo medlo drhte-nje . . . v hrastu je zaječalo, nekoliko globlje med drevjem je črno kanilo in se zakotrljalo po listju, v kupu suhega vejevja je pohrskalo, mlada vejica je podrhtevala . . . in bilo je tako nemo, tako nepremično in temno, da ga je grabilo v grlu, da se je neprestano oziral in prisluškoval, kot bi za hrbtom štrlela naperjena smrt. — Strah ga je bilo stopiti mednje, vdrutih, lačnih pogledov in tuje bledikavosti, ki se je migotavo poigravala s sencami, toda nekje na hribu je čakala cerkvice Sv. Florijana, v dolini je ostala zapuščena vas, zobje so šklepetali, piš je rezal do kosti in iz teme je zamukalo kdaj pa kdaj, kot bi strašilo . . .

Kot dar svetega Florijana je zasijalo v utrujeno temo, čez zevajoče, z bodičevjem poraščene grape in toplo zadrhtelo v očeh. Odmaknil se je od debla in stopil v svetlobo. Pod nogami se je lomilo, pokljalo, prasketalo, vendar se niso ozrli, še naprej so strmeli predse, sključeni vase, kot bi jim sploh ne bilo mar in bi čakali, da minejo . . .

»Dober večer!« Ustavil se je nekaj korakov do njih. Niso odzdravili, zazdelo se mu je le, da so se nekateri zdrznili, kot bi se bili predramili iz nekakšnega polsna.

»Dober večer!« je ponovil glasneje. Zašel sem in bi malo, če dovo-lite . . .« Stopil je bliže. Starec, ki je sedel ob kupu nalomljenega vejevja ob hrastu, se je sklonil k ognju in podrezal v žerjavico.

»Prisedel bi . . . tako hladno je, če smem . . .« Starec se je zopet naslonil na hrast in se zazrl nekam v nebo, morda le v iskre, ki so pople-savale . . . Ni vedel, kaj naj stori. Sitno mu je postajalo, pravzaprav bi se najraje obrnil in zbežal.

»Mi morda lahko pokažete pot . . . izgubil sem se . . . do cerkvice svetega Florijana . . . romar sem, veste in bi prosil . . .« Opazil je, da starec vseeno gleda vanj — z belimi očmi, stopil je predenj in se poskušal nasmehnuti.

»Samemu, tako, v gozdu, v noči . . . saj veste, dobri človek . . . ko hodiš in hodiš, nima smisla, bolje je počakati, saj se ne mudi tako zelo, da bi bilo treba po tehle grapah . . .« Povsem negibno je boljčal skozenj, niti trenil ni, nagubanega, z dolgimi, redkimi kocinami poraslega obraza, kot da bi ga sploh ne zanimalo, kaj blebeta. Ozrl se je po drugih, ki so še zmeraj buljili v tla, in malce presenečen opazil, da sta se moška srednjih let nekoliko odmaknila drug od drugega. Prostora je bilo ravno toliko, da bi lahko prisedel. Odleglo mu je nekoliko. Stopil je naprej . . .

»A smem, a dovolite?« Niti ozrla se nista. Gledala sta naravnost predse in molčala. Prisedel je. Starec je naložil na ogenj, precej več, kot bi bilo treba in pomislil je, da morda zanj, da bi se ogrel. Hvaležno se je nasmehnil, toda oni očitno ni opazil, tudi nihče drug ne, zato je sklenil, da jih ne bo nadlegoval. Ko pa je razvezal culo, je videl, da so vsi po vrsti poškilili proti njemu, pravzaprav so si ogledovali culo . . . opazoval jih je, nalašč je brskal med cunjami in jih odmotaval ter zamotaval, izvlekel je hlebec,

položil ga je predse v travo, planili so z lačnimi pogledi, po lepo rumeno zapečenem in pustil ga je nekaj časa tako ter se delal, kot bi iskal nekaj drugega, potem ga je počasi zopet zamotal in zatlačil nazaj. Starejši ženski sta nekaj šušljali, suhljat mladenič se je živčno presedal, moška ob njem sta le stežka krotila poglede . . . Stisnil je culo med noge in se zazrl v ogenj. Razžarjeno vejevje je počasi kopnelo, sesedalo se je vase, kdaj pa kdaj je zasičalo, prsknilo, se pritajilo, potem pa skuštrano od piša zopet vzplamtelo. — V ozadju je migotalo starčevsko obličje, bele oči so pople-savale in zdelo se mu je, da se zažirajo vanj, da polzijo sem in tja po životu, v drobu, v lobanji, da se razlijejo, ko se dotaknejo kosti, belo, skozi migotanje pa so priplesale zmeraj znova in znova, nadute od beline, da se je sluzasto precejalo in se nabiralo v trebuhu. Zamizal je, skušal se je zatopiti v molitev in pred očmi je zadrhtela ožarjena podoba svetega Florijana . . . lesen okvir je bil prepleten z bršljanom, ob vogalih so viseli šopki poljskih cvetic, iz revne, zapuščene vasice se je v oblačno nebo valil dim, s slamnatih streh so švigali plameni in rdeče iskre so se dvigale v nebo . . . na oblaku je močan in dober sedel sveti Florijan s škafo in v rokah . . . na obronku bukvoja se je mirno pasel bel, okorno narisani vol. Ustrašil se je — kakor kazni božje se je zdelo, rdeči plameni in iskre in temno nebo, dim se je valil naravnost proti njemu, da mu je zaprlo sapo in je zarezalo v pljučih . . . Starec je še zmeraj bolj čutil skozi migotanje, nekaj jih je menda zopet zadremalo, na kupu žerjavice se je cmaril vlažen ogorek, tu in tam je slabotno zabrněl plamenček in postajalo je hladno, velo je iz doline, iz zemlje ter se kradoma pollaščalo telesa.

»Ste za požirek žganja?« je vprašal, ne da bi bil vedel, koga naj pogleda, »pogreje človeka . . .« Odmotal je še skoraj polno steklenico ter narahlo stresel, da so se nabrali penasti mehurčki, potem je počasi odmašil in na dolgo požrl. Ko je odmaknil in zadovoljno cmoknil, je zopet opazil poželjive poglede, vendar tokrat niso več moledovali, ampak bolj zahtevali in zbal se je, da bi planili nanj, če bi jim ne ponudil.

»Dajte, poskusite . . .« je zamomljal moškemu ob sebi: Še enkrat je dvignil steklenico proti svetlobi in potresel, kot bi jih hotel prepričati, da ne ponuja nenakšnega plaviša. »Letošnje je od hudiča!« je dodal glasneje in pomenljivo prikimal. Moški, ki je nestrpno segel po steklenici in jo zanesel k ustom, si je, še preden je naredil požirek, nenadoma premislil. Usta so se mu skrivila v nekakšen dvom, potem je malodane stekel do starca, steklenico pa držal daleč od sebe, kot bi zaudarjalo iz nje. Starec je previdno povohal, nekoliko potresel, drugi so radovedno stegovali vratove in nekaj šepetali med sabo . . .

»Moj bog, saj vendar ne mislite, da vas hočem zastrupiti . . .« se je v zadregi nasmehnil romar. »Saj sem pil, saj ste videli!« Pogledal je moškega ob sebi, toda ta ga je prezirljivo ošinil, kot bi se mu ne zdelo vredno odgovarjati in kot bi ga obenem hotel posvariti, naj nikar ne klati neumnosti.

»Pa ne, če nočete! Jaz sem ponudil . . .« Hotel se je skobaliti pokonci, toda moška sta ga trdo prijela za komolce in ga potisnila nazaj.

»Kaj je zdaj to?!« se je razburil. »Kaj vendar počenjate?!« Poskušal je potlačiti drhtavico, ki je zajela telo. Starec ga je molče oplazil s pogledom, nato si je zopet ogledal steklenico in ovohaval, kot bi se ne mogel odločiti.

»Vrnite mi to!« je zastokal ter se skušal otresti rok, ki so stiskale, da je drevenelo v glasu. Nič ni zaleglo. Moral se je umiriti, obnašali so se, kot bi ga sploh ne bilo in kot bi bilo tisto žganje ne vem kako sumljivo . . . Starec je previdno zлил nekaj kapljic po žerjavici, da je zasičalo in modrikasto vzplamtelo, potem pa je naglo, ne da bi se bil še karkoli obotavljal, na očitno zadovoljstvo drugih, nagnil in krepko potegnil.

Steklenica je krožila od ust do ust, zavzeto so nagibali in se nasmihali drug drugemu. Postalo je temno in hladno, kajti od ognja je ostal le kup pepela, v katerem je zažarelo tu in tam, kot bi se dramila iskrica. Zavil se je v odejo in poskušal moliti. Proseče se je oziral proti cerkvi nekje na hribu, v nebo in prosil milosti, ne le zase, ampak za vse, ki izgubljeni tavajo, svetega Florijana, da bi pogasil peklenski ogenj, toda videlo se je za kakšen trenutek le obris, kot bi prihajal izza oblakov, nato je naglo zopet utonil brez sledu. Ostala je tema in temni ljudje in nekaj belega, kot bi med debli slonel vol in slinasto žvečil . . .

Ko so popili žganje, je nekdo naložil na ogenj, da je visoko vzplapolalo, in kmalu je zopet zalotil poželjive poglede, ki so se pasli po culi. Potegnil jo je k sebi. — Pravzaprav mu niti ni bilo toliko do tistega, kar je bilo v njej, hlebec kruha, potica, nekaj slanine in čebule, z veseljem bi dal, vendar ga je peklilo tisto z žganjem in nesramno obnašanje — v laktih je še zmeraj boleče utripalo in prežal je, da bi nasilnežema vrnil vsaj s pogledom, toda tudi onadva se nista zmenila zanj, kot bi kar na lepem pozabila.

Čez nekaj časa pa se, kot je kazalo, tudi za culo nihče ni več zmenil. Potegnili so se vase, naslonili glave na kolena, nekaj se jih je celo zleknilo . . . Tudi njega se je lotevala dremavica, čeprav je po hrbtu mrzlo pihljalo in je od ognja puhtela vročina, veke so se povešale in migotanje, s starčevim obličjem vred, je bilo vse bliže, kakor topla, igriva mehkoča, ki se v vijugastih pramnih pretaka okrog in okrog in tiho curlja v spokojno meglico in se zaziblje nad globino . . . — Tako čudna je bila, cerkva Sv. Florijana, temna in nekam samotna, kot bi jo bili pozabili sredi bukova . . . rdečkasta luč se je razlivala po stenah, po praznih klopeh, iz temnih kotov, iz mrtvih senc so nemo bolščali voščeni obrazi, izpod stropa, izpod nagosto poslikanih zvezdic so v strmih lokih padali bršljanovi venci, prepletali so se med križev pot, med iztegnjenimi ročicami angelčkov . . . na steno ob glavnem oltarju se je preklast in mrk naslanjal pogrebni križ in na kopastem, rdeče ožarjenem oblaku je sedel sveti Florijan — zlival je po plamenih in je bil teman, ovenčan s šopki ožarjenega cvetja . . . toda plamen ni pojenjal, dvigal se je iz slamnatih streh in lizal nebo, prav tako teman, prav tako ovenčan in dišalo je po žganju . . . kakor bi se bil vnel greh med cvetočimi polji! — Tudi tišina je dišala po žganju, vse do zvezdic, do velikega, v rdečkast somrak potopljenega očesa nad glavnim oltarjem, da je neprijetno tiščalo v prsah in migotalo po voščeni obrazih, po ročicah in bršljanovih venci, kot bi tlelo in se pripravljalo, da modrikasto vzplam-

ti . . . Nenadoma pa je v vratih zaječalo in med podboje se je zrinil voll! Za trenutek je postal, kot bi prisluhnil tišini in rdečemu somraku, nato je stopil, okorno in počasi po kamnitih tleh. Ni se zmenil za kropilnik, niti ozrl se ni, krevsal je kar po sredi, naravnost proti rdeči lučki nad obhajilno mizo. Voščena obličja so zamaknjeno zrla, ročice so se oklepale bršljanovih lokov in v vratih, ki so se počasi zopet zapirala, je pritajeno stokalo . . . potem se je slišalo samo še sopenje — vol se je bil ustavil pred rdečo lučko in pohlepno iztegnil vrat, kot bi hotel polizniti . . .

Zdrzil se je, menda je zakričal ali kaj, kajti gledali so ga očitajoče izpod nagubanih čel . . . in žvečili! Plamen je visoko plapolal, pri starčevih nogah je ležala prazna cula . . .

»Tatovi!« je siknil in siloma zadržal solze, ki so zaščemele v očeh. Čeljusti so grozeče zastale in suhljat fant, skoraj še smrkolin, je planil z nožem v rokah, vendar ga je starec z odločno kretnjo spodil nazaj. Videl je, da bi najraje planili vsi, celo starec sam, in zelo verjetno je vsak izmed njih pod suknjičem stiskal nož. V naglici je pomislil, da ne bi imelo smisla bežati, saj bi ga tako ali tako kmalu ujeli, celo priložnost bi jim dal in gotovo bi se smrkolin potrudil, čeprav bi bilo bržkone vseeno, ker se očitno tudi noben drug ne bi pomišljal. Zato je sklenil, da bo raje ostal kar pri ognju, v starčevi bližini, saj temu, čeprav ni skrival jeze, očitno ni bilo do tega, da bi ga kar meni nič tebi nič zaklali. Kot je že ves čas kazalo, je bil starec tudi nekakšen poglavar, kolovodja, ki so ga, do zadnjega vsi, brez ugovora, zgolj na namig ubogali. Seveda pa tudi njemu ni kaj posebej zaupal. Nekakšne grozeče sence so se poigravale po kocinastem obrazu in iz oči je štrlelo kakor obsodba, da ni mogel vzdržati pogleda in se je jeza v hipu sesedla. Nekaj mu je govorilo, da je ustavil smrkolina le zato, ker je sam imel drugačne načrte, ne pa, da bi ga morda obvaroval in mu iz gostoljubnosti prizanašal. Pollaščal se ga je vse hujši nemir. Strahoma je gledal drugega za drugim in ugibal, če morda ne nameravajo planiti nanj. Vendar pa so se vsi po vrsti kmalu zopet lotili njegove malice ter si jo mastni in slinasti brezbrizno tlačili v usta.

Požrešno mlaskanje in goltanje se mu je upiralo in ga spravljalo v bes, da se je nemirno presedal, in če bi imel nož, bi ga nemara brez pomisleka zarinil najbližjemu v trebuh, toda nož je na žalost ostal v culi . . .

»Razbojniki prekleti . . .« je bleknil precej na glas, ušlo mu je pravzaprav in umolknil je z odprtimi usti, kot bi hotel potegniti nazaj. Tokrat pa se ni nihče več kaj posebej razburjal. Nekateri so ga po strani premerili in iz pogledov je razbral nekakšno zadoščenje, ki bi lahko pomenilo tudi to, da se nima smisla razburjati, ker je tako ali tako že vse odločeno. Smrkolin se je muzal. Izzivalno in nesramno mu je gledal v oči, in medtem ko je žvečil, z vso močjo zabadal nož v zemljo. Skušal se je domisliti česa koristnega. Zmeraj znova in znova pa so mu prihajale pred oči strašne podobe, ki jih je imel do slej za izmišljotine in se jim je po navadi le nasmihal, vendar so sedaj molele iz teme tako živo in resnično, da niti verjeti ni mogel, da je kdaj dvomil o njih. Vse tiste samotne poti in skrivnostna srečanja, vse tiste črne postave, ki so na lepem zrasle iz tal, s človeškimi prsti v juhi

in krvavo posteljo na samotni domačiji vred, vse se je tako od blizu režalo v obraz, da so se preplašene misli sprijele v klobčič in tudi najrazumnejše tolažbe niso prav nič zalegle. Samotni popotniki so obupno tuleč skušali najti poti, med grmovjem pa so jim kakor psoglavci sledili krvoločni razbojniki. Vasica je ostala daleč za hribovjem, pot je na lepem poniknila, izza debela se je na široko razkoračila črna vdova . . . bog ve kako so se potem vračale le zgodbe, o temnih sencah, ki so hušknile, o strašnih mučenjih . . .

Ko so izbuljenih oči požrli še zadnje grižljaje, sta na starčev namig vstala tisti smrkolin in še nekdo drug, prav tako suhljat mladenič. Odšla sta brez besed. Starec je naložil na ogenj nekoliko debelejšje veje, celo nekaj polen je dodal, kot bi pripravljajl žerjavico za peko. Iz gozda se je kmalu razleglo sekanje. Skušal je dojeti, kaj se pravzaprav dogaja, vendar pa, naj se je še tako naprezal, ni mogel najti nobenega pravega razloga za sekanje, saj je ob starcu in pod bližnjimi drevesi ležalo drv tudi za več dni in še za dosti večji ogenj. Čudno se mu je zdelo tudi to, da se, čeprav so povečerjali, nihče ni zleknil ali kakorkoli drugače poskušal zadremati, ampak so vsi, kot bi nekaj čakali, sedeli vzravnano ter nekam pogosto pogledovali proti njemu. Udarci sekire so topo odmevali po temi in molčeči, zmeraj daljši pogledi so legali kakor preklaste sence. Od beline starčevih oči je tiščalo v trebuhu . . . rad bi bil govoril, o čemerkoli, rad bi spraševal, a vedel je že vnaprej, da mu nihče ne bi odgovarjal in da bi jih po nepotrebem nemara celo dražil, zato je raje znova poskušal moliti. Kar nekam lažje mu je postalo, ko je izvlekel molek in začutil med prsti gladke jagode. Kakor bi bilo nekaj toplega in milostnega v njih. Ne da bi bil kaj vedel zakaj, je začel z žalostnim delom rožnega venca in s trnjem kronani in bičani Kristus je bil kakor en sam velik žar ljubezni, ki ogreje še tako hladne poglede, še tako hladne udarce . . . toda pogledi in udarci so ostali hladni, vse bliže so bili in vse bolj je zeblo pri srcu. V zanosu, ki ga je zajel pri prvih zdravamarijah, se mu je zdelo celo, da zbijajo križ, že naslednji hip pa ga je spreletelo, kot bi ga oblil hladen curek z neba in molitev je kmalu postala bela in preklasta, celo po žganju je zadišalo od nekod in žar se je ohladil. Pomislil je na svetega Florijana in na gorečo vasico pod njim — gorelo je kar samo od sebe, z živo rdečimi zublji in ni je bilo moči, ki bi zalegla, celo sam sveti Florijan se je, od kar se je pač spominjal, trudil zaman. Nenadoma mu je šinila skorajda neverjetna misel, da morda sveti Florijan sploh ne gasi, ampak podžiga ter s tem preprečuje, da bi prišel vol . . . Ustrašil se je — evangelij se je namreč bral drugače, zato se je nemudoma skesano zaobljubil, da bo, ko pride do cerkvice, drsal po kolenih, petkrat okoli oltarja, tik pred mašo, vsem na očeh in bo molil žalostni del rožnega venca, na glas, da bodo vsi odgovarjali. Toda zopet se je zarežalo iz teme, z vsemi desetimi človeškimi prsti v juhi vred in se ni umaknilo. Čisto pred obrazom je zamigotalo, preklasto, belih oči in se je pačilo, kot bi hotelo povedati, da nikoli več ne pride do cerkvice Sv. Florijana . . .

Fantalina sta se vrnila z dvema rogovilama in dolgim, skoraj ravnim kolom. Tisti, ki ga je bil napadel z nožem, se je nemudoma lotil kola, medtem ko je drugi z nekakšno rovnico skopal jamici na obeh straneh

žerjavice. Starec je kar naprej lomil veje, ostali pa so obsedeli na mestih in molče opazovali. Smrkolin se je zlobno režal, šilil in stružil je konico ter se obnašal, kot bi bil izvedenec, ki mu je veliko do tega, da je ostrina pravšnja, konica pa lepo enakomerno stožčasta. Obhajala ga je slabost. Ko je namreč oni postavil rogovili in ju zasul ter zagazil z zemljo, je ugotovil, da postavljajo nekakšen raženj. Velik. Nikjer v bližini pa ni bilo videti ničesar velikega, da bi nataknil nanj. In pogledi so postajali tako zlobni, tako sovražni, da ga je spreletavala zona. Pred očmi so se risala skrotovičena, na kole nataknjena telesa, v drobu je skelelo, v lobanji razbijalo . . . Ni se mogel več premagovati, stlačil je molek v žep in z drhtečim glasom vprašal: « Čemu vam bo tole? . . . mislim, kaj boste pekli? . . . » Nekam nabuhle ustnice so se komajda premikale in že naslednji hip mu je bilo žal, da je vprašal, saj se je očitno vsem po vrsti zdelo nadvse neumno in smešno, zarezali so se in zaničljivo zmajevali z glavami, smrkolin je celo pljunil predenj in z neko nejevoljo pomolil kol proti starcu, kot bi se šele sedaj domislil, da se za tako ničvredno stvar nima smisla ne vem kako truditi. Starec je malomarno prikimal ter takoj nato z malce nervozno kretnjo odrinil konico, češ; kaj zlodja pa mi moliš tole sem pod nos, nato se je oni, užaljen in togoten hkrati, pobral s tal ter trdo položil kolec med rogovili. Raženj je bil tako na red. Fantalina sta se vrnila med druge in tisti, ki so sedeli blizu njiju, so jima pohvalno in pokroviteljsko prikimali. Nekateri mlajši so ju celo trepljali po ramah, da je bilo videti, kot bi pravkar opravila nekakšno preizkušnjo.

Potegnil se je vase in skušal biti kar se da pri miru. Čutil je, da se bo odločilo vsak hip . . . kol se je upogibal od vročine, zarival v črevesje in migotal v očeh, bel kakor starčev pogled in nekje na dnu je čisto slabotno tlelo upanje, da bodo od nekod vendarle privlekli ubito žival. Sililo ga je, da bi se vrgel na kolena, da bi s čelom udrihal ob tla in jokal ter prosil usmiljenja, za bogove bi jih priznal, vse, brez pomisleka, še smrkolina in bi jih molil, gledal bi jih in bi prosil za ubito žival, ponižno in skesano, vse življenje, poteptal bi ves Kristusov križev pot, z angelci in svetim Florijanom vred, skakljal bi po eni nogi, po prstih, da bi se nasmehnil, pa čeprav le nalahno . . . Opazil je, da je na spodnji strani kola zažarelo. Tlelo je in slaboten dimček se je sukljal v drhtenje, kakor božje usmiljenje in proseče je dvignil oči v nebo, za eno samo sapico, za en sam plamenček . . . toda ženska, ki je sedela blizu, je na lepem vstala in razgrnila žerjavico! — dimček je jel kopneti, iskrice, ki so bile zažarele, so druga za drugo ugasnile in ženska ga je oplazila z jeznim, očitajočim pogledom, češ; tudi ti si videl! Rad bi se ji opravičil, vsem pravzaprav, rad bi jim povedal, da je tudi on opazil in da jih je pravkar hotel opozoriti, da je hotel razgrebsti žerjavico, ker bi bilo škoda tako lepo ošiljenega in oguljenega kola . . . toda sedaj ni bilo nobenega upanja več. Na jok mu je šlo. V danki in navzgor po črevesju je belo tiščalo, kot bi se bilo zabodlo iz pogledov, iz zemlje, vendar se ni upal zganiti, kajti gotovo bi planili . . . le oči je počasi in nad vse previdno pomikal od enega do drugega in še te je ob vsakem najmanjšem gibu plaho umaknil ter povetil k tlom.

Čas se je neznosno vlekel. Zdelo se mu je, da bi se že zdavnaj moralo zasvitati izza hribovja, toda tema je bila še gosta in globoka, kot bi se bilo ravnokar šele prevesilo čez polnoč. V žerjavici je prasketalo. Dolgi pogledi so se pohlepno plazili skozi utrujenost. Raženj se je počasi potapljal v temo . . . Nekaj se jih je zleknilo, nekateri so povešali glave, kot bi se jih lotevala dremavica, vendar se ni pustil preslepiti. Vedel je, da ga poskušajo zavesti, čutil je, kako budno prežijo nanj in čakajo, če bi morda zadremal . . . Skorajda nikakršnega upanja ni gojil več, čeprav ni razumel, čemu neki se sprenevedajo. Zgrabili bi ga lahko, kadar bi se jim zahotelo, tega so se gotovo zavedali tudi sami, a so kljub temu čakali in se celo obnašali, kot bi mu sploh ne mislili storiti ničesar žalega, celo smrkolin se je, potem ko so ga pohvalili in potrepljali po rami, nekam potuhnili. Na žerjavico je legal mrak, tudi čez obraze je legal in v dušo, nemo . . . bele misli so se klatile med debli kakor strahovi in temen obris nad žerjavico je neusmiljeno terjal.

Nekje globoko v gozdu je zašuštelo, kot bi se bilo prestopilo nekaj velikega. Moška ob njem sta smrčala. Tudi drugi so, kolikor se je pač dalo videti, drug za drugim zakinkali, starca je zagrnila noč . . . Previdno je premaknil otrple ude, v križu je zbodlo, da je pridušeno zastopal, odeja je zdrknila na tla . . . vendar se nihče ni zmenil, kot bi v resnici zadremali. V bližnjem grmovju je poknila vejica . . . Na hitro je sklenil, da bo izkoristil priložnost in pobegnil. Do grmovja ni bilo daleč. V nekaj skokih bi bil tam, in preden bi se predramili, bi gotovo bil že med debli, potem bi se potuhnili in počakal jutro . . . Zazdelo se mu je, da je med drevjem nekdo zasopel. Prisluhnil je. Tudi okrog njega so sopli, celo smrčali so, iz doline je vlekel rahel piš in za trenutek je pomislil, da je morda od razburjenja, toda potem je leglo moreče in težko, da se je misel na beg zašibila in kmalu za tem tudi sesula. Oziral se je okrog, kajti zmeraj močnejše se je zavedal, da nekdo stoji v temi, prepričan je bil in lahko bi se za hrbtno iztegnila raskava roka . . . Zasoplo je znova in je soplo in je stopalo, najraje bi bil zavpil . . . kot bi vlekle težko breme iz doline, vejevje je prasketalo, v lobanji je bobnelo, zmeraj bliže, nekaj belega . . . Smrt?

Ko se je čisto blizu ustavilo . . . in se dolgo potem ni zganilo, je plaho odprl oči. Ob kupu pepela je ošabno razkrečen sedel vol in gizdalinsko vihal rep. Bolščal je naravnost vanj . . . v prsih je votlo zijalo, v očeh se je majalo in se sukljalo, drvelo je v spiralastih zavojih, vse globlje . . .

»Ti . . . imaš kaj za v rit?« se je na lepem oglasil z globokim glasom in pohlepno iztegnil vrat . . . »kaj žganja, ha?« Zobje se zašklepetali kar sami od sebe, v drobu se je trgalo in iz zmečkanega grla se je izvilo nekakšno stokanje . . . ni vedel, kaj je hotel povedati, niti komu, vrtelo se je kar naprej in dišalo po žganju, spiralasto, vse hitreje, hotel je nekoga zbuditi, hotel je vriskati, tuliti . . .

»Nimaš?« je nejeverno zategnil.

»Nimam . . .« se je izvilo ponižno in hlipajoče. Nekaj časa je buljil vanj in nagibal glavo, kot bi ne razumel, potem je nabral gobec v nekakšno brezbriznost . . . pomaknil se je bliže.

»Nič ne de . . .« ga je tolažil, »nič ne de . . .« in se šegavo nasmihal.